

հեռաքնակ կրօնակից եղբարքը հոս կը վազեն բարեպաշտութեան նոյն եռանդով վառուած՝ ինչ եռանդով որ յերուսաղէմ կ'ընթանան: Հաստատուն հաւատով կը հաւատան աւանդութեան մը, թէ Քրիստոս կափառնաումէ Տիբերիա պիտի դայ, և աւելի եռանդունեւրը, ըստ պատմելոյ ճանապարհորդաց, կ'երթան բարձր տեղ մը կը կենան, և պշուցեալ ու մտադիր աչօք կը նային կափառնաումի վրայ, ուսկից կը սպասեն Մեսիայի գալստեան:

Դեռ մինչև հիմա կեցած են Տիբերիոյ համբաւաւոր ջերմուկներն, քաղբին հարաւային արեւելեան կողմը: Չորս աղբիւր կայ ջերմկաց, և այնչափ առատ ջուր կը հայթայթեն, որով կարելի է մինչև աղօրիք մը դարձունել: Տեղացիք այս ջուրը ամենաօգտակար դեղ մը կը համարին ընդդէմ յօգեցաւութեան, ուստի բոլոր Ասորեստանի կողմերէն հոն կը թափին, մանաւանդ ամառնային եղանակին:

Կը շարունակուի:

Բարոյակաւն և քաղաքակաւն տնտեսութիւն:

(Տես երես 212:)

ՔՍՄՆԵՐՈՐԴ ԽՈՍՄԿՑՈՒԹԻՒՆ

Դրամագոյնիւր տնցեալ աշխատութեան դիզած արդիւնքն է. ընկերութեան համար բարիք է:

Յիշենք որ դարբնոցներն առաջին բանող գործատուներն եղան երբ աշխատութիւնները դարձեալ սկսան Միւրապոյի մէջ. այս երկաթեղինաց ձեռնարկութիւնը՝ որ քան զամեն արուեստ կանխեր էր, Գաղղիոյ մէջ երկաթուղեաց աշխատութեան մեծ գործունէութեան արդիւնքն էր. փոյթ կար երկայն տարիներով անօգուտ հակաճառութեանց կորսուած ժամանակը չահելու. մինչդեռ ոմանք կրիւք ժամանակ

կը սպառէին գիտնալու համար՝ եթէ արդեօք շահաւորագոյն էր այս երկաթուղեաց վարումը տէրութեան յանձնել, թէ արդեօք ելեմտական ընկերութեանց. Գաղղիոյ մէջ գործ մը առաջ գացած չէր, և ուրիշ ազգեր, Անգղիա, Պելճիա, Գերմանիա Գաղղիացիս կ'անցնէին և շատ աւելի շահ կ'ընէին, իրենց նոր ճամբաները երկաթի ցանցերով ծածկելով, որովք ամեն գաւառներ կը կենդանանային:

Ընդհակառակն Գաղղիա նոյն ժամանակ քանի մը կղզիացեալ երկաթուղիներ ունէր և այս տարի իրեն անհոգութեան փնասը կը կրէր: Երբ հարկ եղաւ դրսէն ցորեն բերել ինչպէս գիտենք՝ ուշացաւ. այս ցորենը որ ծով կտրելով հեռաւոր երկիրներէ կու գար դէպ ի երկու կամ երեք նաւահանգիստ մինակ, անոնցմէ պէտք էր որ բոլոր Գաղղիոյ մէջ սփռուի. ամենակարեւոր էր շուտմը երկրին ամեն կողմերը հասցընել. բայց ձմեռ էր և անկարելի էր նաւարկել ջրանցից և առուակաց մէկ մասին վրայ. միւս կողմանէ սովորական կերպերը վաճառարարձութեան բաւական չէին այսչափ մեծազանգուած բեռ մը փոխադրելու՝ որ առանց միջոց տալու իրարու վրայ կը հասնէր: Չմեռուան դէշ եղանակն ալ դժուարագոյն կ'ընէր սալաւորութիւնը. ճամբաները փնասուելով այնչափ բեռանց փոխադրութենէն՝ անկարելի կ'ընէին գործոյն կատարումը, և նոր յապաղումն կը պատճառէին ցորենի հոս հոն բաշխուելուն: Գլխաւորապէս Մարսիլիոյ նաւահանգստին մէջ ցորենը դիզուեցաւ, անկարելի ըլլալով իսկոյն քանի մը հեռաւոր գաւառներ տանիլ, ուր եթէ ցորեն տեսնուէր վաճառատեղեաց վրայ՝ չափազանց սղութիւնը պիտի նուազէր: Եթէ Գաղղիա այն ժամանակ հիմակուան չափ երկաթուղի ունենար՝ ժողովուրդը շատ նեղութենէ կ'ազատէր. ցորենները երկրին ամեն կողմը նաւահանգիստներէն ճամբայ դրուելուն պէս իսկոյն կը հասնէին. ան ատեն իմացան ամենքը բրած սխալմունքնին և փութացին զլխաւոր

գծերու վրայ երկաթուղեաց շինութիւնը. բայց այսպիսի պարագայի մէջ շտապելը հետեանքներ ունեցաւ որք զգալի եղան նաև 'ի Մ'իրըպոյ :

Այս ճամբաներուն վրայ երկաթէ ձողեր հաստատելու համար անբաւ երկաթեայ հաստ գաւազաններու պէտք կար, և զանոնք ժամանակին ունենալու համար Գաղղիոյ երկաթեղինաց ճարտարագործութիւնը ինչ վիճակի մէջ որ էր՝ շատ առաջուց պէտք էր յանձնած ըլլալ և բազմաթիւ գործատանց. սակայն այս յանձնարարութիւնները եթէ անցեալ տարիներու մէջ եղած ըլլային՝ կեանք կու տային ճարտարագործութեան և յորդոր կ'ըլլային զարգացման՝ յորում այնչափ անհոգութիւն եղեր էր. ան ատեն միայն բարեաց պատճառ կ'ըլլային, մինչդեռ հիմայ շատը մէկէն յանձնուելով և քիչ ժամանակի մէջ պահանջուելով՝ դարբնոցները այնչափ մեծաթիւ երկաթի ձողեր բաւական չէին արդիւնաբերելու : Պէտք եղաւ յանձնարարութեան հասնելու համար անհամեմատ շատցնել երկաթագործութիւնը, որուն համար եղած գործատուներուն գործն ընդարձակել, նորանոր ձուլարաններ բանալ, և շատ ատենէ 'ի վեր շիջեալ հնոցները բռնկեցնել : Գլխաւորապէս հարկ եղաւ երկաթագործութեան անձինքը շատցնել նոր գործաւորներ կանչելով : Բայց ծանր յեղաշրջմունք որ և իցէ ճարտարագործութեան մէջ ոչ երբէք անփնտռ կ'անցնի :

Պէտք եղած գործաւորներն իրենց ձգելու համար հարկ եղեր էր սովորական թոշակն աւելցնել. հանապազօրեայ աշխատութիւն ալ երկընցնելուն ստիպուել էին վճարման յաւելուած ընել : Մինչև հոս ամեն բան աղէկ էր. տեարք և գործաւորք պէտք էին ուրախակից ըլլալ ամենուն համար յաջող եղող իրաց այս վիճակին համար. բայց անմտածողութիւնը կը սկըսէր փնտռու մէջ ձգել զիրենք. գործաւորք որ պէտք էին երջանիկ համարել զիրենք սովորական թոշակով այն ժամանակի մէջ յո-

րում այլք անզբաղ էին՝ սկսեր էին տոգոհալ. քանի մը վարպետորդներու խօսքին ականջ կը կախէին, որ կը դրդուէին զիրենք շահ ընելու իրենց կարօտ եղող տէրերէն : Արդէն իրենց խընդրելովը դարբնոցի տէրերը մէյմը ըստակնին աւելցուցեր էին, բայց գոհ ըլլալու տրամադրեալ չէին երևար և անհանգստութեանց պատճառ նորանոր պահանջմունքներ կը ցուցնէին :

Մ'իրըպոյի դարբնոցները շատ ոյժ առաջ չէին որ կարենան երկաթուղեաց ալ աշխատիլ. բայց մի և նոյն ճարտարագործութե՞ գործատանց մէջ եղած փոփոխակի երաշխաւորութեան պարտքով, երկաթեղինաց ընդհանուր գործօնէութեան մասնակից էին : Հոն թոշակները բարձր էին և գործաւորք գոհ. սակայն ուրիշ տեղ խօսուածներուն վրայ կը խօսուէր և հետաքրքրութե՞ մետաղագործութե՞ մեծ կեդրոններուն վրայ հանդիպածներուն միտ կը դրուէր. բայց դեռ ամենին յուզմունք չկար մէջերին, և աշխատութեանց շարունակութեանը նկատմամբ ամենեւին վախ չկար :

Այս էր օգոստոսի վերջին օրուան վիճակը, որ է այս խօսակցութեան օրը : Ուրիշ մասնական դէպք չըլլալուն Տիւրէ ասանկ սկսաւ խօսիլ .

— Բարեկամքդ իմ, աշխատութեան և աշխատութեան բաժանման խնդրոյն՝ նաև մեքենայից որ այնմ կ'օգնեն՝ կը յարակցի ուժեղաց խնդիրը, որ է ըսել աշխատութեան հատուցումը : Փափաքելի էր ինծի խօսիլ այսօր նիւթոյ մը վրայ որ ձեզմէ շատին համար հետաքրքրական է. բայց ուրիշ խնդիր մը կայ զոր նախ օգտակարագոյն կը համարիմ քննել ձեզի հետ, վասն զի դուք լաւագոյն կը հասկընաք հետեանքը :

Մ'արդս կ'աշխատի որպէս զի իր էութիւնն հոգայ, բայց աշխատութեանը ժամանակ պէտք է որ ապրի. արդ ինչպէս կրնայ ապրիլ եթէ աշխատութեանը լմըննալուն պէտք է սպասէ, մէկ կամ միւս կերպով անոր արդիւնքը գործածելու համար : Նախընթաց աշխա-

տութեան արդեամբքը միայն կրնայ ապրիլ, այսինքն է ոչ սպառնալ աշխատութեան արդիւնքով, կամ ուրիշ բացատրութեամբ՝ խնայեալ աշխատութեամբ. որչափ աւելի խնայեալ աշխատութիւն ըլլայ՝ այնչափ աւելի անձինք կարող կ'ըլլան ապրիլ նոր աշխատութեան արգեանց սպասելով։ Արդ անցեալ աշխատութեան արդիւնքը դրամագլուխ է։

Դրամագլուխ է երկրիս վրայ մարդու աշխատութեամբը եղած ամեն բան. բովանդակ դարուց հաւաքեալ աշխատութեանը լրումն է, ինչ որ մարդիկ իրենց սպառելէն դուրս արդիւնաւորեր են. ամենայն ունեցածնին դրամագլուխ է. այսպէս երկիրներ, տունք, ցորեննոցք, անասնեղէնք, հոպրտանք, կահկարասիք, վաճառք, զգեստեղէնք, գործիք, ամենն ալ դրամագլուխ է։

— Եւ սակայն, ըսաւ ժարլան, երբ դրամագլխի վրայ խօսուի՝ կարծես թէ միշտ ստակ կը հասկըցուի։

— Ասիկա ըսել է, ժարլան, որ դրամագլուխն երբ ստակ կ'ըլլայ աւելի յարգի է. անոր համար մէկու մը հարստութեան դաղափար տալու համար ունեցած բովանդակ ստացուածքը մըտքով ստակի վերածելով կը խօսինք. մէկմ'ալ որ դիւրագոյն է ստակը գործածելը դրամագլխոյն գործը կատարելով, որ է դիւրընցնել աշխատութիւնը։

— Ուրեմն, ըսաւ Ռնորիոս, հարուստներուն ունեցած ամեն բանը դրամագլուխ է։

— Տարակոյս չկայ, Ռնորիոս. բայց աղքատներուն ունեցածն ալ նոյնպէս դրամագլուխ է. զգեստներդ, կահկարասիքդ, արուեստանոցդ, գործիքներդ, պահեստի ունեցածներդ, վերջապէս քեզի վերաբերեալ ամեն բան դրամագլուխ է։

— Աս ասանկ ըլլալով, ըսաւ Ռնորիոս ծիծաղազին, ես ալ ուրեմն առանց գիտնալու գլխատէր էի։

— Յայտնի է. ուրեմն անիրաւութի է գլխատէր անուանելը միայն շատ ըստացուած ունեցողները. կա՞ն մանր ու

մեծ դրամագլուխներ, կան ալ հարուստ ու աղքատ գլխատէրներ. բայց մենք ամենքս ալ չափով մը գլխատէր ենք. տարբերութիւնը դրամագլխոց քանակին վրան է։

Գաղղիոյ մէջ սխալմունք է կարծելը թէ դրամագլուխը մեծամեծ հարստութեանց վրայ կը կայանայ։ Քիչ ստացուածք ունեցող մարդկանց դրամագլուխը հասարակաց հարստութե մէկ մեծ մասն է, և այսմ' ապացոյց խնայողութեան արկեղքն են որոնց դումարը հիմա 272 միլիոնի կը հասնի։ Անգղիոյ մէջ այս դումարը շատ աւելի բարձր է և 900 միլիոնը կ'անցնի։ Եւ սակայն ասոնք դոյզն մասն են այն չափաւոր դասուց հարստութեանը, որոնց ստացուածքը կը կայանայ իրենց ամեն մանրամասն երկիրներուն, մանր մանր տուններուն, պարտէզներուն, խանութի մէջ եղածներուն, և գլխաւորապէս կադմածներնուն և զգեստեղէններնուն վրայ։ Թէպէտ և առանձնաբար առնելով ոչինչ արժէքի բաներ ըլլան՝ սակայն ամենը մէկէն շատ մեծ դրամագլուխ կը կազմեն։ Արդ ուրեմն եթէ մենք շարունակենք գլխատէր անունը տալով աւելի դրամագլուխ ունեցողները հասկընալ՝ չմոռնանք որ անճիշդ է ըրած բացատրութիւննիս։

Բաց ասկէ՝ դրամագլուխ միայն առանձնականաց վերաբերեալը չէ. և որովհետեւ նախկին աշխատութեան արդիւնք է՝ անհուն կերպարանք ունի. պողոտայք, կամուրջք, ջրանցք, նաւակայք, նաւարանք, եկեղեցիք, վարժատունք, վաճառանոցք, վաճառատեղիք, ամեն հասարակաց շէնքեր և անոնց ամեն զարդը հաւասարապէս դրամագլուխ է։ Ազգ մը ուրեմն այնչափ աւելի հարուստ է որչափ որ իրեն առանձին անդամները ինչք ունին, երբ ինքը ամեն տեսակ դրամագլուխ շատ ունի, այսինքն աշխատութեան մեծագոյն արդասիք որ նախընթաց դարուց մէջ ըսպառնալ չեն։ Նաեւ երբ ստակը անբեղուն կերպով գործածելու տեղ մեծամեծ և միայուն աշխատութեանց կը բա-

նեցնէ, դրամագլուխը կը շատցընէ և իրեն ամենայն անդամոց հարստութիւնը, որովհետեւ ապագայ սերնդոց աշխատութիւնը կը դիւրընցնէ :

— Տարակոյս չկայ, ըսաւ Վիոլէն, որ այս դրամագլխոյն աճումը բարիք է երկրին համար, որովհետեւ բնակիչներն ամենքն ալ կը վայելեն: Բայց նոյնպէս է արդեօք առանձնականաց ունեցած դրամագլխոյն նկատմամբ:

— Յայտնի է, Վիոլէն. երբ հարստանալ կը ջանան դրամագլուխին կը ծառայէ ընկերութեան, միայն թէ ճարտար կերպով բանեցնեն. քանի որ գործատէր մը ճարտարութեամբ իր գործը կը տեսնէ՝ չատերու աշխատութիւնն ու բարեկեցութիւնը կ'աւելցնէ. բայց եթէ մէկ կամ միւս կերպով փճանալու ըլլայ՝ իր փնտր թշուառութիւնը կը պատճառէ իր դրամագլխէն աշխատութիւն ունեցողներուն: Դրամագլուխը փոխանակ աճեցնելու խառնակեցութիւն վատնող գործաւորը ոչ միայն անձին կը փնտսէ այլ և ընկերութեան: Իրացնէ դրամագլուխը աճեցնողը կանոնաւոր և խնայողական աշխատութիւնն է, և չահածէն նուազ ծախք ընելը. մարդս կը հարստանայ առաջ բերածէն նուազագոյն սպառելով:

— Բայց ան ատեն, կցեց Վիոլէն, ինչ է հարստութիւն դիզելուն օգուտը. — երկուքէն մէկը. կամ ծախք ընելու է կամ դիզելու է. եթէ ամեն մարդ ծախք ընէ՝ եղած վիճակին մէջ կը մնայ. եթէ ամենքը դիզեն՝ ոչ ոք կը չահի:

— Վիոլէն, պատճառաբանութիւնդ երկու կողմանէ ալ ծուռ է. մեծագոյն ծախք ընողը աւելի բարեկեցութիւն կը ստանայ. արդ եթէ ճարտարութեամբ և ջանիւք կարող կ'ըլլայ մէկը աւելի արգասաւորելու և շահելու, կրնայ ալ աւելի հանգստութիւն ունենալ խնայելով հանդերձ աւելցուքը. միւս կողմանէ՝ եթէ մէկը խնայողութիւն կ'ընէ՝ յայտնի է թէ ոսկին ազահի պէս սնտուկներու մէջ անարգասաւոր կերպով չը դիզեր: Գործաւորն ու աղքատը աւելցուցածնին խնայողութեան արկղը կը

դնեն, ուր եկամուտի աղբիւր կ'ըլլան և փորրիկ հարստութեան մը հիմն: Իսկ հարուստը դրամագլուխները աշխատցնելու կը գործածէ:

— Իսկ եթէ հարուստը աշխատցնելու ըլլայ, հարցուց Անդրէաս:

— Պէտք է որ աշխատցնէ, վասն զի ուրիշ կերպով վայելք չիկրնար ունենալ, ամեն գնածը աշխատութեան արգասիք ըլլալով. նաև պարտական է հարուստը աշխատցնելու՝ որպէսզի դրամագլուխը պտղաբերէ, պահպանէ ու աճեցընէ:

— Սակայն, առարկեց Լէոնարտ, եթէ դրամագլուխը աշխատութեան կը գործածուի՝ գործաւորներով կը սպառի և կորսուած է կալուածատիրոջ համար:

— Ասիկա չատերուն սխալ կարծիքն է. այն դրամագլուխը որ կը գործածուի հաց, գինի, միս, զգեստ, ածուխ կամ տաքնալու փայտ գնելու համար՝ յայտնի է թէ ամեն տարի կը սպառի, և ըստ այսմ իրաւցընէ ամեն տարի դրամագլուխ կը փճանայ. ասոր համար է որ տարի տարուան վրայ նոր հունձք պէտք է հասցընել, զգեստ շինել, կօշիկ, կահ-կարասիք՝ մաշածներուն տեղը լեցընելու համար. սակայն գործաւորաց իբրեւ ռոճիկ տրուած դրամագլուխը միայն առերևոյթ կորուստ է, իրօք չիկորսուիր ցանուած ցորենին պէս, որ այլափոխուելով երբեմն մէկին տեղ տասնևհինգ և քսան կը հատուցանէ:

Ռոճիկ ընդունող գործաւորը տարակոյս չկայ որ կը սպառէ՝ բայց աշխատութեամբը անոր արժէքը կ'արդիւնաւորէ, թող որ՝ եթէ ամեն շահածը չի վատներ՝ իրեն աւելցուք կը մնայ. նոյնպէս է նաև վճարողին նկատմամբ. վըճարման գործածած դրամագլուխը աշխատութիւնով առաւելաւ հանդերձ կ'արդիւնաբերի ուրիշ կերպարանքով. եթէ գործաւորը տասնևհինգ եկտոլիտը ցորենոյ կը հասցընէ տասնևութ անգամ հաւասար արժէքով իր ռոճիկն, եթէ կը շինէ տասն մաս մետաքսի հաւասարակշիռ տասուերկու անգամ իր թոշակին՝ տարբերութիւնը կ'ըլլայ շա-

հը և աշխատցնողին եկամտին մէկ մասը . միակ այսու է որ դրամագլուխը տիրոջ համար աղբիւր կ'ըլլայ եկամտի :

— Ուրեմն , ըսաւ Սնդրէաս , եթէ գործաւորը աշխատութեանը գինէն աւելի կրնայ արդիւնաւորել իրաւացի է որ ամբողջ շահը իրեն ըլլայ :

— Եթէ ասանկ ըլլար , պատասխանեց Տիւբրէ , վարձակալին կամ գործատիրոջ բանեցուցած դրամագլուխը սկզբան եղածին հաւասար կը մնար , և շահ մը չէր ըլլար գրամատիրոջ համար . այս պարագայիս մէջ գրամատէրը անշահ աշխատցնելուն տեղ ետ կը կենար նեղուելէն . ոչ ոք զինքը կրնար ստիպել . կալուածատեարք և վարձակալք , արուեստագէտք և վաճառողք՝ ամենքն ալ իրենց գործաւորները ու մարդիկը ետ կը ճամբէին և առանց աշխատութեան կը մնային ձեռագործով ապրողները :

— Իրաւացի է ուրեմն ըսելը , գոչեց Սնդրէաս , որ աղքատները մեծատանց հարստանալուն գործիք են :

— Շատ իրաւացի է . ինչպէս հարուստներն ալ աշխատցնելով աղքատներուն ապրուստ կուտան . աղքատները միայն աշխատութեամբ ապրիլ կարենալնուն ու հարուստները դրամագլուխին ոռձկի ձևով սփռելով պտղաբերել կարենալնուն . նախախնամութե՝ բարերար մէկ օրէնքն է որ այսպէս ամենքը կարօտ ըլլան մէկմէկու : Իրաւցնէ տեսէք թէ իրն ինչպէս կ'ըլլայ . գործաւորք խեղճ դրամագլուխ մ'ունին , որովհետեւ ծնողքնին կամ իրենք անցեալ արուեստագործութե՝ արդիւնքէն խնայմունք չեն ըրած , սակայն պէտք է որ ապրին ու հագուին . և ուրիշ օրական պէտքեր ունին՝ զոր չէին կրնար լեցընել , եթէ իրենց աշխատութե՞ր աւարտելուն կամ բերոց վաճառուելուն և մանաւանդ հընձոց հասնելուն պարտաւորեալ ըլլային սպասել : Բայց մեր ընկերական վիճակին մէջ յորում խնայող և զիջող անձինք կան՝ այսպիսիք օգնութեան կը հասնին բանուորաց և աղքատաց , և ա-

նոնց պիտոյքը կը հոգան դրամագլուխներնէն վճարմունքն ընելով , որ է ըսել նախընթաց աշխատութեան արդիւնքէն անոնց տուած աշխատութեան ոռձիկը տալով . այսու գործաւորք կ'ապրին կը հոգացուն առանց հնձոց կամ աշխատութեան արդեանց վաճառմանն սպասելու , և փոխադարձ աշխատութիւննին հարուստներուն բարեկեցութեանը կը ծառայէ :

Ուրեմն մեր ամենուս շահն է որ դրամագլուխն ամեն տեսակ չփոթութե՝ ապահովեալ ըլլայ . ամեն անգամ որ ինչ և իցէ պատճառով ընկերութե՝ մէջ դրամագլուխը կը նուաղի՝ միւսնոյն ժամանակ աշխատութիւնն ալ կը պակսի . նոյնը տեսաք այս տարի : Ուր որ դրամագլուխը վտանգի մէջ է տէրութեան անցնելու կամ յափշտակուելու՝ չփոթութիւն կը ծագի և կ'անյայտանայ . ասկէց է Ասիոյ տէրութեանց խեղճութիւնը ուր ընչաւէտք միշտ կողոպտուելու վախի մէջ են : Նոյնպէս նեղութիւն են դրամագլխոյ համար խռովութիւններն և քաղաքական իրարանցումները , ապահովութիւն չի մնալուն . այս ալ մեր տուժիւքը սորվեցանք : Քաղաքային ամեն չփոթութեանց մէջ կը տեսնենք որ գործերն 'ի կախ կը մնան . ամենայն դէպ խորշի ծախք ընելէն չի դիտնալով թէ կրնայ արդեօք դրամագլուխը վերանորոգել . աւելի յանձն կ'առնուն անշահ պահել քան թէ կորսնցնելու վրտանգի մէջ դնել բաներ շինել տալով զոր չեն զիտեր թէ պիտի ծախուին . գործանոցք կը փակուին և գործաւորք խեղճութենէ կը հալին կը մաշին , կամ աղմուկ կը հանեն սաստկացնելով խեղճութիւննին դրամատեարց սիրտը աւելի վախ ձգելնուն պատճառաւ :

— Այս ստոյգ է դժբաղդաբար , ըսաւ Միքայէլ , որուն ամենքս տխուր փորձն ունեցանք . սակայն նաեւ անտանելի է որ գործաւորը տաժանամբ աշխատի և աղքատ մնայ , մինչդեռ դրամատէրը քիչ աշխատութեամբ կը հարստանայ :

— Երկու բան կայ քու գանդատանացդ մէջ , Միքայէլ . այն , թէ աղ-

քատը շատ կ'աշխատի, և թէ հարուստը քիչ. այլ միշտ կը մոռնաք որ մարդուս ամեն բրածը կամ մոռաւորական և կամ մարմնաւոր աշխատութիւն է. միայն թէ համեմատութիւննին տարբեր է. գործաւորը մտքով քիչ կ'աշխատի ու մարմնովը շատ, ընդհակառակն դրամատէրը մարմնովը նուազ կ'աշխատի՝ բայց մտքը շատ. արդ մտաց ձիւրք շատ աւելի սակաւագիւտ են քան զբնական ոյժը, ինչպէս ամենքնիդ ստուգած էք զպրատան մէջ. ուրեմն աւելի շահաւոր են ըստ օրինաց ընծայութեան և խընդրողութեան, առատութեան և սակաւագիւտութեան:

Իսկ դրամատիրոջ աւելի հարստանալուն վրայ ցաւեւնիս սոսկ նախանձէ առաջ կու գայ և անհիմն նախանձէ. որովհետեւ մեծատան հարստութիւնը ըզգործաւորը չաղքատացնէր, մանաւանդ թէ՛ ինչպէս պիտի ապացուցանեմ, հաւտատուն գործ մը կ'ապահովցնէ և լաւագոյն թոշակ:

— Այլ սակայն, ըսաւ Լէոնարտ, որովհետեւ գործաւորին աշխատութիւնը կ'օգնէ միայն դրամատիրոջ հարստանալուն, ըսել է թէ դրամագլխոյն մասը մեծագոյն է և ուճկին մասը շատ նուազ:

— Եթէ այս անհամեմատութիւնը ըլլար, Լէոնարտ, իրաց ստիպումը՝ որ է ըսել նախանձորգութիւնը՝ իսկոյն կը դադրեցնէր: Եթէ միայն մէկ դրամատէր գործաւորներ բանեցնէր՝ կրնար իր պայմանները ընդունելի ընել. բայց Գաղղիոյ պէս երկրի մը մէջ դրամատեարք շատուոր են. եթէ մէկը աշխատութեան շատկեկ հատուցումն ընէ, միւսը աւելի արդիւնաբերելով և վաճառելով՝ մեծագոյն շահ ընելու համար դոյզն շահով գոհ կ'ըլլար և բարձր թուշակ կը վճարէր. գործաւորը առաջինը կը թողլին և իրեն կը դիմէին: Ուրեմն դրամատէր մը կարող չէ թոշակները իրական արժէքէն վար իջեցնելու:

— Հիմա կը հասկընամ, յարեց Լէոնարտ: Բայց կարելի չէ որ գործատեարք խօսքը մէկ ընեն մէջերնին վարձքերը չի սուղցնելու համար:

— Անկարելի է, Լէոնարտ, Գաղղիոյ պէս ընդարձակ և բազմամարդ երկրի մէջ, ուր դրամատեարք այնչափ շատ են որ չեն կրնար մէկմէկու հետ համախոհ ըլլալ. համարելով ալ որ կարենան՝ հիմակուան ժամանակս աս ալ բաւական չէ, մինչդեռ նախանձորգութիւնը բոլոր աշխարհիս դրամատեարց հետ է:

— Ըստ այսմ գործաւորաց շահը այնչափ աւելի ապահով է՝ որչափ որ դրամատեարք բազմաթիւ են:

— Ճիշդ է ըսածդ, Լէոնարտ. շատ դրամագլխոյն եղող երկրի մէջ գործաւորաց ալ շատ զբաղանք կայ. և դրամատեարք թիւը շատ ըլլալուն պէս՝ գործաւորաց յաջողութիւնն ալ մեծ է, վասն զի աշխատութիւննին շահաւոր պայմաններով կ'ըլլայ:

Կ'ուզեմ յիշել և խորհրդածել նաև դրամագլխոյն գործաւորաց համար կարևոր մէկ օգուտն ալ, որ է զբաղանք շնորհելն անոնց քիչ աշխատութեան ժամանակ: Երբեմն մեծ ձեռագործապետի շահաւոր է գործաւորները պահել թէպէտև բերքը առանց շահու ծախսէ կամ կորսընցնէ իսկ. և ահաւասիկ պատճառը. գործատունն իրեն համար անբաւ ստակով եղած է, եթէ դադրեցընէ՝ այն դրամին շահը բոլորովին կը կորսընցնէ. կը տեսնէ որ աշխատութիւնը շարունակելով կորուստը նուազագոյն է, և եթէ բարի և մարդասէր մէկն է՝ լաւագոյն կը համարի այն կերպով կորուստ ընել, որպէս զի կարենայ գործաւորաց աշխատութիւն և հաց բաշխել: Գիտէք որ այսպէս ըրին այս տարի Պ. Պ. Լընուար և Տիպիւիսոն, կըրցածնէն աւելի աշխատութիւնը երկընցնելով:

— Գիտենք և երախտագէտ ենք, ըսին շատ գործաւորներ:

— Ամենայն սիրով դարձեալ կ'ընէինք եթէ պէտք ըլլայ, յորմէ պահէ զմեզ Աստուած, ըսաւ Լընուար. ցուցէք որ մեր միտքն հասկըցեր էք, և շատ ուրախ ենք:

— Ներեցէք, պարոն Տիւրբէ, ըսաւ

ան ատեն լէոնարտ, չէի ուզեր առարկութիւններ ընելով այս յիշեալ բարի զգացմանց հակառակիլ՝ որոնց բոլորով սրտիւ մասնակից եմ. գիտես որ ամենէն առաջ ես եմ հաւանութիւն տուողը: Ըսածներդ ամենն ալ դրամագրութիւն օգտակարութեանը ապացոյց են. արդ կարծեմ յանիրաւի է զայն ամբաստանելը: Բայց երբեմն ալ ընկերութեան շնորհած ծառայութիւնները միթէ դրամագրութիւնը սաստիկ սուղ վրձարել չիտար:

Ուրիշ դարձուածքով մը կը հարցընես լէոնարտ թէ դրամատէրը իր զբաղմունքներով ընել տուած ծառայութիւններէն մեծագոյն շահ չի քաղեր: Մեծ գործատուն մը դարձնելը ծանր բան է և որչափ մէկը շատ դրամագրութիւն պառկեցնէ՝ այնչափ աւելի նեղութիւն և տագնապ է. ուրեմն արդարացի է որ դրամագրիւն շահէն աւելի՝ որ շատ անգամ փոքրիկ մասով մը իրեն կը վերաբերին, գործոյն ձեռք զարնողը կրած նեղութեանը համեմատ շահ ընէ. և սակայն ստակին շահն շատ անգամ մեծ ձեռնարկութեանէ մը քաղուած բովանդակ շահը, և յաճախ իսկ հարիւրին առհինգ չի հասնիր. որչափ անգամ գործատունը փոխանակ շահելու կորուստ կ'ընէ:

Իրաւցնէ որչափ դրամատէրներ, գործատեարք, ձեռագործապետք, ձեռնարկողք չեն փճանար. միջին հաշուով գործատանց հաղիւ կէսը քսան տարի կը տեսն, այնչափ որ այսօրուան օրս գիտենք որ կանգուն կենալու համար տասը տարի պէտք է դրամագրութիւնին ձեռք բերելու, որ է ըսել գործատունը բանալու բանեցուցած ստակին դարձեալ շահելու համար. և երբ այս մեծածախ գործարանները փակուին՝ ստացուածոց տէրերը ունեցածնին կը կորսընցեն. այս պարագայիս մէջ յայտնի է որ գործաւորը եղած են շահողը, կանոնաւորապէս ընդունելով թոշակնին միշտ գործատան բանած ժամանակ:

— Գործաւորաց համար այս ապահովութիւնը, ըսաւ լէոնարտոս, մինչ-

դեռ տեարք շատ անյաջողութեանց ենթակայ են՝ կը խոստովանիմ թէ շահաւոր է՝ զոր բանի տեղ չենք դնել. հարիւրաւոր հազար ֆրանքաց հատուցումն է զոր կը շահին ձեռագործի վրայ եղողները:

— Ստոյգ է, լէոնարտ, թէ քանի մը ձեռագործատեարք որ շատ քիչ են թուով մեծ շահ կ'ընեն. բայց հաշուենք. այս մեծ ձեռագործարանները անբաւ գումարով եղած են, շատ անգամ միլիոնով. չէնք երբ, մեքենաները և աշխատութեան ամեն նիւթերը մէկէն առնելով. միայն այս զլխոյն շահը՝ դրամագրիւն մաս մաս լեցուելուն համար հարիւր հազար ֆրանք է. յետոյ այս մեծ շահերն ընծայող ձեռագործարանները գործաւորաց շատ բազմութիւն ունին, հինգ վեց հարիւր՝ շատ անգամ հազար, երկու հարիւր հազար, հինգ հարիւր հազար և աւելի ալ. արդ գործաւորը տեսնելով երբեմն որ իրենց մով մեծ շահ կ'ըլլուի՝ շատ կը զարմանան լսելով որ իրենցմէ մարդ գլուխ եղած շահը օրուան մէջ քսան հարիւրորդ է, և շատ անգամ տասնի ալ չի հասնիր: Սակայն համարինք թէ քսան և հինգ հարիւրորդ ըլլայ. արդ քսանու հինգ հարիւրորդ օրուան մէջ՝ ի բաց հանելով կիրակիները, եօթանասունու հինգ ֆրանք կ'ընէ տարին, որով հազար գործաւոր եօթանասունու հինգ հազար ֆրանք ընել կու տան, և հինգ հարիւրը երեսունը և եօթը հազար իշահ. միթէ շատ բան մըն է գործատիրոջ կերպ կերպ անյաջողութիւններն ու կորուստները ծածկելու համար, և մեծ գործատան մը տեսչութեան պէտք եղած հանճարոյն հատուցումն ընելու համար: Շատ գործատանց կործանումը հակառակը կը ցուցնէ:

Հապա, ըսաւ լէոնարտ. մօտուստնալ յելով կը տեսնեմ որ շատ չափազանցութիւն կայ առհասարակ դրամատեարց անբաւ շահը ենթադրելուս մէջ:

— Մէկ կերպ մըն ալ չափազանցութիւն է ենթադրելնիս որ հարստութեան շատնալը միակ կը կախուի իւրա-

քանչիւր տարեաց մէջ եղած մեծ շահերէն, որ մանաւանդ խնայողութենէ և ստակի շահերուն իրար վրայ դիզուելէ կը կախուի, ինչպէս պիտի տեսնէք: Ճշմարիտ է ինչ որ ևս միօրէն կ'ըսենք թէ առաջին միլիոնը շահիլը դժուարագոյն է. ենթացողները որ մէկը միլիոն շահեր է կամ ստացեր է իր նախորդներէն, որ շահու պառկեցնելով յիսուն հազար ֆրանքի եկամուտ կը բերէ իրեն. արդուրեմն եթէ կիսով դո՛հ ըլլայ և մնացածը խնայէ՝ հարստութիւնը շատ շուտ կ'աճի. ես կ'ենթադրեմ որ իր զուլաներէն շահեցնելով հարիւրին վեց կ'ընդունի. հինգ հարիւր հազար ֆրանքը այսպէս արուեստից մէջ բանելով չորս տարուան մէջ դիզուած շահերովը կ'ըլլայ վեցհարիւր երեսունումէկ հազար ֆրանք. եօթը տարուրէն ետքը եօթը հարիւր յիսունումէկ հազար. տասը տարի ետքը ինն հարիւր հազար, և տասուերկու տարիէն միլիոնն ալ կ'անցնի:

— Կ'ըմբռնեմ, ըսաւ Լէոնարտ, որ այսպէս զրամագլխոց խնայեալ և զիդեալ շահուն մէջ մոլորեցնող մղում մը կայ շատ չի մտածուելուն պատճառաւ: Բայց արդարացի է փոխ տրուած զրամագլխոց շահը. փոխ տուողը չախատիր, ինչո՞ւ ուրեմն շահ վճարենք. անձինք կան որ կ'ըսեն թէ շահը աշխատողներուն պէտք է երթայ:

— Իրաւ է, ըսող կայ Լէոնարտ. բայց ինչեր չեն ըսուիր. եթէ ամեն ըսուած սխալ խօսքերու միտք դնէինք՝ ծայրը չէր գար. իսկ ասիկա մեծերէն մէկն է, որովհետեւ գլխոյն շահը ժխտելը նոյն իսկ զլուխը փճացնել ըսել է, որ է ըսել բարբարոսութեան դառնալ:

— Ինչէն:

— Շատ պարզ բան է. գլխոյն շահը չի հատուցանելը՝ բառնալ է այն շահերը յորմէ զրամագլուխն առաջ կու գայ: Ի՞նչ է ըսինք զրամագլուխը. աշխատութեան մը զիջած արգասիք, որ ձեռք կը բերուի բերոց մէկ մասը խնայելով զրամագլուխ մը ձեռքնելու համար, օգնութեամբ դեռ ուրիշ արգասեաց: Բայց ի՞նչ ընելու է զրամագլուխ մը որ

բան չարդիւնաբերեր, և այս պարագայիս մէջ ինչո՞ւ զրկմունք կըրենք կամ աւելի նեղութիւն՝ պէտք եղածէն աւելի աշխատելով: Թող որ զրամագլուխը մեր ստացուածքն ըլլալով այս գլխոյն շահը երբ փոխ կու տանք՝ է արդարացի հատուցումն այն իրաւանց զոր կը շնորհենք այլոց՝ որ մեղի վերաբերեալ բանն 'ի շահ անձանց գործածեն. իրենց ըրած ծառայութիւններնուս զինն է: Ուստի իրաւամբ է ըսել որ գլխոյն շահը բառնալը բարբարոսութե՛ վերագառնալ ըսել է, որովհետեւ փճացնել է այն ամեն բան որով զրամագլուխը կը կազմուի, առանց որոյ մարդս բան չի կրնար ընել: Եւ այս նկատմամբ նաեւ պէտք է օրհնէք դուք Աստուծոյնախախնամութիւնը որ ընկերական աշխարհի օրէնքները այսպէս հրաշալի կերպով կարգադրեր է. վասն զի որչափ հարուստներուն զրամագլուխները կ'աճին՝ շահած եկամուտնին կը նուազի. մինչդեռ աղքատաց և ընկերութեան շահը հանրաբար խօսելով կ'աճի:

— Ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ, հարցուց Միքայէլ. որովհետեւ որչափ հարուստներուն զրամագլուխը շատնայ՝ այնչափ աւելի դիւրաւ կրնան հարըստնալ: Առաջին հազար ֆրանքը շահիլը դժուարագոյնն է՝ ինչպէս հրամանքդ ալ ըսիր:

— Այս երկու բանը շատ աղէկ կը կապակցին, Միքայէլ. հիմա կը տեսնես: Հարուստներն իրենց զրամագլխոց աւելնալովը կրնան աւելի վայելելով հանդերձ ամեն տարի աւելի մաս մը մէկդի դնել. ուրեմն աւելի միջոց ունին արդիւնաբեր աշխատութեանց ձեռք զարնելու. բայց մի և նոյն ժամանակ երբ երկրի մը մէջ զրամագլուխները կը շատնան՝ մէջերնին նախանձորգութիւն կ'իյնայ. շատերու ձեռք կը տարածուի և նախանձորգութիւնը 'ի հարկէ նուազումն առաջ կը բերէ. ասոր համար է որ հարստութեան աճելովն հանդերձ տեսանք որ ամեն տեղ զրամոց շահն ընկաւ: Ուստի նաեւ աղքատին երկիրներու մէջ տարին հարիւրին տասը բե-

րող դրամագլուխները՝ որ երբեմն դիւրաւ վեց կը բերէին մեր քով՝ հինգ միայն շահ բերին, և հիմա չորս իսկ դժուարաւ կը բերեն. երկրի վրայ պառկեցուցած ըլլալով՝ շատ քիչ անգամ երեք շահ կու տայ, որ է ըսել թէ հարուստները իրենց ստակէն համեմատութեամբ նուազ շահ կ'ընեն:

— Կրնայ ըլլալ ուրեմն, ըսաւ Ռնորիոս, որ հարուստները շահելու տեղ կորսնցնեն:

— Անկարելի է, Ռնորիոս. վասնզի եթէ կորսնցնէին՝ արդիւնաբերելէն կը դադրէին, և անատեն հարստութիւն կը նուազէր, որով տոկոսեաց սակը կ'աւելնար. բայց այս բանս չըլլար և ամենապարզ պատճառն աս է որ դրամագլուխները տոկոսոյն նուազելէն շատ աւելի շուտ կ'աճին, այնպէս որ դրամատեարք համագումարն հաշուելով մեծագոյն եկամուտ կ'ունենան. ինչպէս երբ շահը հարիւրին վեց էր՝ հարիւր հազար ֆրանք դրամագլխով եկամուտն էր վեց հազար ֆրանք, բայց երբ շահը հինգի ինչաւ՝ յայտնի է թէ դրամագլուխները գոնէ կրկնապատկեցան, այնպէս որ մի և նոյն դրամատէրը տեսաւ որ երկու հարիւր հազար ֆրանքը՝ տասը հազար շահ բերաւ իրեն: Ըստ այսմ՝ դրամատեարց ստացած իրական մասը կ'աւելնայ՝ բայց համեմատական մասը կը նուազի. ընդհակառակն աշխատութենէ եղած իրական մասն ու համեմատական մասն 'ի միասին կ'աճին:

— Սակայն տոկոսոյն այս նուազումը չափ մ'ունի յորմէ դուրս չելլոցուիր. գոհ ըլլանք ուրեմն քիչ մ'աւելի նուազելը տեսնելով՝ բայց չի յուսանք բնաւ և ոչ իսկ փափաքինք որ շատ նուազի, վասնզի առհասարակ ամենուն աղքատնալուն պատճառ կ'ըլլայ այս բանս:

— Այսինքն իսկ անկատարաբար զիտնալիք հետաքրքրական բան մ'ալ կայ, որ է թէ վաճառականական մեծ գործողութեանց ժամանակ երբ դրամագլուխները շուտ շուտ կը շատնան՝ դիւրաւ բանելով, այն ժամանակ շատ խնդրողներ գտնուելուն պատճառաւ իրենց գործոյ

պիտոյիցն համար, կը հանգիպի որ տուոսին նուազելու տեղ կ'աւաւելու. այս բանս շատ ենթադրութեանց հակառակ արդիւնք մ'է, բայց շատ աղէկ կը հասկըցուի որ դրամագլխոց շահուն ժամանակաւ սաստիկ նուազումը արգիլելով կը լեցնէ թէ դրամատեարց փափաքը և թէ աշխատողացը, ինչպէս նաև արդիւնաբերողացն և սպառողաց:

Դրամագլխոյն օգտակարութեանը վրայօք այս խորհրդածութիւններս ամբողջացնելու համար պէտք է սխալ կարծիք մ'ալ ուղղել, յոր կ'իյնան մարդիկ շատ անգամ գոհ աչքով տեսնալով ինչքերնին վատնողները և տժգոհութեամբ նայելով խնայողաց և շատցնողաց. որովհետեւ խելացի աշխատասէր մարդը դրամագլուխ առաջ բերելով ընկերութեան կը ծառայէ՝ սաստիկ պախարակելի է ով որ իրեն կամ այլոց զիջած ինչքը կը մսխէ: Վատնողին շուայած ստակը զինուով և ուրիշ աւելորդ բաներով կը սպառի:

— Սակայն, ըսաւ Ժառլան, այն ստակով վաճառականութիւն կը բանի, գործաւորը կ'աշխատին կ'ապրին:

— Սովորաբար ասանկ կ'ըսուի, բայց աւելի թանձր սխալմունք չի կրնար ըլլալ. ահաւասիկ դարերէ 'ի վեր այս խօսքս կը կրկնուի, և դարերէ 'ի վեր անտանելի հետեանքներ ունի: Տեսէք իրաւցնէ վատնողին և խնայողին ծախուց տարբերութիւնը. առաջինը եկամուտն ու շատ անգամ դրամագլուխն ալ կը վատնէ անշահ կերպով. ստոյգ է թէ շուայելովը կ'աշխատցնէ բայց տուածը կորսուած է իրեն համար, շահ մը չունի անկէ, և անկարելի կ'ըլլայ որ ժամանակաւ կարենայ աշխատցնել և շահիլ:

— Բայց գոնէ, Անդրէաս, ինչքը վատնելով՝ այլոց շահ ընել կու տայ՝ մինչդեռ հարուստը ծախք չընելով մէկու մը շահ ընել չի տար:

— Աս ալ ամէն օր կը լսուի, Անդրէաս, և նոյնը կրկնելով առանց իմանալու կը ցուցնես իբր թէ անոնք որ յիմաւրաբար իրենց ինչքը չեն վատներ՝ ա-

դահներու կրնամանին որ ստակներն խորշ մը թաղելով կ'ուրախանան . ռամիկը՝ որովհետեւ ասոնք եկամուտներն զարգարանաց բաներու չեն չռայլեր և զեղխութիւն չեն ըներ՝ անխորհրդաբար վրայ կը բերէ թէ վաճառականութիւնը չեն բանեցներ . սակայն յանօգուտս չի վառնած ստակներն՝ սնտուկներնուն մէջ չեն պահեր , հապա կը սփռեն բանեցներով կամ փոխ տալով օգտակար աշխատութեանց գործածող անձանց . այն ստակով գործաւորներ կ'ապրին և արուեստագործութիւնը կը կենդանանայ . յետոյ շահը իրենց կը դառնայ որպէսզի դարձեալ ուրիշ գործաւորներ ապրեցնեն , և այսպէս յանհունս առաջ կ'երթայ . ոչ մէկ անգամ է ըրած բարիքներն այլ միշտ :

— Բայց մարդկանց մէկ ուրիշ անիրաւութիւն ալ ցուցնեմ . մինչդեռ մէկ կողմանէ ազահ կը համարուի ինչքն անշահ կերպով չի վատնողը՝ միւս կողմանէ շատերը նախանձու և տմարդի աչքով կը տեսնեն մեծատանց չռայլութիւնը . կը նեղանան անոնց հանգէսներուն փառաւորութեանը դէմ , կամ երբ որ չորս կողմերնին զարգարուն սենեկապաններ պատած և իրենք կառաց մէջ երկնցած փողոցներէն կ'անցնին : Ասիկա ամօթալի զգացմունք մ'է զոր մարդ սրտին մէջ պէտք է մարէ . թէ պէտեւ ապրուստ գտնողները չեն այս ըսողները՝ ինչպէս են կապերտագործը , նկարիչը , բարակ գործուածներ ընող հիւսը , զրուագագործը , հայելիներ զընողը , ոսկեղօծողը , պղնձեղինաց և ապակեղինաց գործատէրը՝ որոնք փառաւոր սենեակներ կը զարդարեն . ինչպէս նաև կառապանները , ժապաւէն վաճառողները , համետագործը , որ այն հարուստ կառքերը շինել են , և գեղեցիկ ձիերը դարմանողները . դարձեալ հապը տանք , ակունք , կօշիկ , նորելուք բաներ և զգեստ վաճառողները , շատ աղէկ վաստրկած ըլլալով անոնցմէ : Ի՞նչ հետեցներու է ուրեմն այս առերևոյթ հակասական դիտողութիւններէ . այս՝ թէ ամենայն ոք առանց իր եկամուտը չռայ

լելու և մանաւանդ եկամուտէն աւելին , իրեն ստացուածոցը և աստիճանին համեմատ պէտք է ապրի : Բայ ասկէ հարուստները ուրիշ բարիք ալ կ'ընեն հարստութիւնին աղէկ կերպով գործածելով . երբ ընտիր դատումն ունին արուեստական գեղեցկին՝ գեղարուեստները կը քաջալերեն . մատենաք , նկարք , անդրիք , գովելի միջոց են ստակներն գործածելու և ընկերութե՛ բարիք ընելու , աղէկ ուղղութիւն տալով մարդկային մտաց : Հարստութիւնը կրնան նաև միջոց ըլլալ երկրագործութեան , բնագիտութեան , մեքենականութեան մէջ փորձեր ընել տալու , զոր ստակ չունեցողները կարողութիւն չունին ընելու . առանկ ուրեմն հարուստները անբաւ միջոց ունին եկամուտներն օգտակարապէս մարդկութե՛ գործածելու : Գովելք ուրեմն ընչից պատուական գործածութիւնը և պախարակներ միայն անշահ ծախքերն և դրամագլխոց վատնումը :

ԹԱԲԷ

Կը Հարունակոչի :

ՀԻՆԳ ՇԱՐԱԹ ՕԴԱՊԱՐԿԻ ՄԷՁ

ՃԱՆԱՊԱՐ ՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑ ԱՆԳՂԻԱՑԻՈՑ

ՅԱՓՐԻԿԷ :

(Տես երես 220 :

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

Պոչրնոյի մայրաքաղաքը . — Պիտիոմաներուն կղզիները . — Գոնտորք . — Տորքորին տագնապները . — Նորին զգուշութիւնք . — Օրոմէջ յարձակում մը . — Պատեանին պատառտումը . — Անկումը : — Վսեմ անձեանութիւնը . — Լճին հիւսիսային ափը :

Վիկտորիան Չատ լիճը հասնելով , անանկ օդոյ հոսանքի մը հանդիպելէր որ զինքը աւելի դէպ 'ի արեւմուտք կ'ուղղէր . երկնից կամարին վրան եղող մէկ քանի ամպեր օրուան ջերմութիւնը կը բարեխառնէին , և այն ընդար-